

ПРАВОМІРНЕ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Савенкова І. Є.
студентка 4-го курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»

Дана робота присвячена вивченню правомірних обмежень прав і свобод людини в міжнародному праві. Автор досліджує міжнародно-правові аспекти доречності обмеження прав і свобод людини в міжнародному праві.

Ключові слова: *міжнародне право, права та свободи людини, правомірне обмеження, міжнародно-правовий акт.*

Данная работа посвящена изучению правомерных ограничений прав и свобод человека в международном праве. Автор исследует международно-правовые аспекты уместности ограничения прав и свобод человека в международном праве.

Ключевые слова: *международное право, права и свободы человека, правомерно ограничения, международно-правовой акт.*

This work is devoted to lawful restrictions of human rights in international law. The author examines the international legal aspects of relevance restriction of human rights in international law.

Keywords: international law, human rights and freedoms, legitimate restrictions, international legal instrument.

Актуальність : *проблема захисту прав людини - це проблема не окремої держави, саме тому існує загальна необхідність у створенні єдиних стандартів захисту прав людини, так само як і уніфікованих та доречних принципів їх обмеження в міжнародному праві.*

У практиці міжнародного права існує безліч міжнародно-правових актів та конвенцій, які створені задля забезпечення прав і свобод людини, серед них можемо назвати такі: Загальна декларація прав людини 1948 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року і т.д. Так, наприклад, у Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 року, говориться про те, що : "Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один одного в дусі братерства". Разом з цим, значна кількість конвенцій з прав людини, заключена на регіональному рівні - в рамках Організації африканської єдності, Організації американських держав, Ради Європи [1, ст. 5].

Перш за все, слід зрозуміти, що собою являють права та свободи людини? Це перш за все певні можливості людини, які:

а) необхідні для її існування та розвитку у конкретно-історичних умовах;

б) об'єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства;

в) мають бути загальними та рівними для всіх людей.

Також, слід зауважити, що права та свободи людини не однотимні, взагалі, доктрина виділяє три покоління прав людини:

1. До прав людини першого покоління відносяться громадянські та політичні права;

2. До прав другого покоління - соціальні, економічні та культурні права;

3. До прав третього покоління - комплексні права (право на розвиток, право на благополучне навколишнє середовище, право на мир і т.д.) [2, ст. 685].

За загальним правилом, права і свободи людини визначають засади правового захисту особи; належать їй від народження, а тому є природними і невідчужуваними, вони є необхідною складовою громадянського суспільства та правової держави зокрема; мають домінуюче значення, бо поширюються на всіх людей, які проживають у

тій або іншій державі; закріплені у національному законодавстві - конституціях країн; визнані міжнародним співтовариством, тобто знайшли відображення у численних міжнародних актах; засновані на принципах свободи, рівності та справедливості й мають універсальний характер; забезпечуються національними засобами правового захисту, а також за допомогою міжнародної процедури в рамках ООН та інших міжнародних організацій, міжнародних судових органів тощо.

Також, не слід забувати і про той факт, що права та свободи людини є непорушними, вони не можуть бути відчужденими та обмеженими, але, згідно з основоположним міжнародним актом про права людини - Загальною декларацією прав людини, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому можливий вільний і повний розвиток її особи. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [3, с. 16].

Так, А. В. Малько відзначає, важливість існування як міжнародних стандартів загальних прав, так і стандартів їх обмежень з коментарями цілей і умов їх застосування з тим, щоб, з одного боку, знищити основу для свавілля і зловживання владою, що здійснюється "національними" чиновниками, а з іншого боку, урахувавши тенденцію національної правової системи до інтеграції з правовими системами розвинених країн, створювати загальні „наднаціональні” механізми реалізації прав людини і їх обмежень. Це означає, що держава повинна як при законодавчому визначенні можливих обмежень, так і при їх застосуванні на практиці керуватися досвідом відповідних міжнародних органів [4, с. 72].

Схожі погляди поділяє і інший вчений, Б. С. Єбзєєв, який вважає, що, приймаючи закони, держава не має права на свій розсуд обмежувати коло прав або встановлювати додаткові вилучення з тих або інших прав, що не передбачені міжнародними договорами [5, с. 167]

Термін «правові обмеження» є спеціальним і конкретним по відношенню до загальнономовного поняття «обмеження». Правові обмеження - це «встановлені в праві кордону, в межах яких суб'єкти повинні діяти; це є стримування неправомірної поведінки, що створює умови для задоволення інтересів контрагента (в широкому сенсі слова) і суспільних інтересів в охороні і захисту» [6, с.163].

Правомірне обмеження прав і свобод людини і громадянина - це таке обмеження, яке встановлюється федеральним законом, має як постійний, так і тимчасовий характер, відповідає принципам справедливості, пропорційності, законності, обумовлено об'єктивними причинами, метою якого є встановлення балансу інтересів осіб і

суспільства в цілому. По суті, вона полягає в тому, що це не применшення, не порушення прав і свобод людини і громадянина, а це зменшення обсягу наданих прав і свобод. Обов'язковою умовою правомірного обмеження також є те, що його зміст має коригуватися відповідно реаліям сьогодення.

Інститут обмеження прав є міжгалузевим, що включає норми конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного, трудового та інших галузей права. Він регулює відносини влади і підпорядкування, а тому для нього характерний субординаційний, або імперативний, метод правового регулювання[7, с. 124].

Зокрема, обмеження прав людей передбачені не тільки для захисту суспільства в цілому, а й захистити окремі права та свободи інших осіб [8, с. 457].

Щодо випадків правомірного обмеження прав і свобод людини, то вони передбачені в багатьох міжнародно-правових актах, насамперед у ст. 29 Загальної декларації прав людини 1948 року: «Кожна людина, здійснюючи свої права і свободи, повинна зазнавати лише таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та з метою задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту в демократичному суспільстві».

Обмеження можуть бути наступними: особисті (цивільні) права, що стосуються недоторканності особи: право на свободу пересування може бути обмежено на певний строк в умовах надзвичайного стану, наприклад, шляхом введення режиму комендантської години; право на свободу думки, совісті і релігії в окремих випадках може підлягати обмеженням, пов'язаним із заборонаю висловлювати антигромадські думки, або ті, які ганьблять релігійні почуття інших громадян. Група процесуальних прав, які також можна назвати судовими гарантіями, в яку входять, наприклад, право безперешкодного доступу до правосуддя, право на незалежний і неупереджений суд, презумпція невинуватості, право не бути підданим осуду і покаранню за дію або бездіяльність, яка на час її вчинення не була кримінальним злочином (заборона зворотної сили закону), як правило, не підлягає будь-яким обмеженням. У відношенні політичних прав можна говорити про наступні обмеження: обмеження права на участь в управлінні справами держави за віковим цензом; обмеження виборчих прав і т.д. Крім того, в особливих випадках можуть обмежуватися права на свободу вираження поглядів та свободу зібрань, а для певних категорій громадян - права на вступ у політичні партії.

Якщо ж детальніше розглядати підстави обмеження прав і свобод людини, то їх є досить велика кількість, серед них, зокрема, можемо назвати такі: певні аморальних дії, як от пропаганда війни, різні виступи на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що

представляють собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства[9, с. 102].

Так, стаття 4 Міжнародної угоди про усунення всіх форм расової дискримінації вимагає від держав-членів засудження будь-якої пропаганди, яка б базувалася на ідеях верховенства раси, кольору або етнічного походження. Розповсюдження таких ідей, заборонено і буде каратися законом [10, с. 307].

Взагалі, наявність основних відносних прав і свобод говорить про те, що права людини не слід трактувати як набір дозволеного та необмеженого волюнтаризму в поведінці [11, с. 44].

Отже, можемо зробити висновок, що разом з неабияким значенням захисту прав і свобод людини, існує гостра необхідність дотримуватись і правових обмежень цих прав для забезпечення безпеки інших людей та суспільства вцілому. Але слід зазначити, що обмеження прав в будь-якому разі, має ґрунтуватись на таких принципах, як: законність, істинність та пропорційність.

Список літератури і джерел:

- Лукашук И. И. Международное право. Особенная часть: Учебник, Том 2 / И. И. Лукашук. - М. : Спарк, 2010. - 517с.
- . Толстых В. Л. Курс международного права / В. Л. Толстых.- М. : «Волтерс Клувер», 2009. -1056с.
- . Международные и внутригосударственные акты о правах человека: сб. док./ сост. Р.М Валеев, Р. Г. Ванцов. - Казань: Казан. Гос. Ун-т.,2006. -638с.
- Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве: Теоретико-информационный аспект/ А. В. Малько. - Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1994. -183с.
- Эбзеев Б. С. Конституция. Демократия. Права человека/ Б. С. Эбзеев. - М.: Изд-во АО Пул, 1992. -228с.
- Малько А. В. Правовые ограничения: от отраслевого понимания к теоретическому. - См. также: Хессе К. Основы конституционного права ФРГ/ Под ред. Н. А. Сидорова. М., 1981. -163с.
- Лазарева В. В. Конституционное право: Учебник/ Под ред. В. В. Лазарева. М., 1998. -365с.
- Carlo Focarelli/ International Law as Social Construct: the Struggle for Global Justice. Oxford University Press, 2012. -571p.
- Лукашева Е. А. Права человека. Учебник для вузов/ Е. А. Лукашева. Изд. Группа НОРМА-ИНФА. М.,2001. -573с.
- Rhona K.M. Smith/Textbook on International Human Rights/ Oxford University Press,2011. -440p.
- Стремоухов А. В. Правовые основы ограничения прав человека органами внутренних дел/ А. В. Стремоухов// Вестник Санкт-Петербургского ун-та МВД России №2, 1999. - 44с.

Науковий керівник: доц. Котляр Ольга Іванівна